

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Kommunene
Fylkesmennene
Nasjonalparkstyrene
Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum
Hovedredningssentralen
Politidistriktene

Deres ref

Vår ref

Dato

13/120-16

15. mai 2020

Retningslinjer om redningstjenestens bruk av snøskuter i utmark og i verneområder

1. Innledning

Disse retningslinjene erstatter retningslinjene i brev 31. januar 2013 fra Klima- og miljødepartementet (da Miljøverndepartementet) om redningstjenestens bruk av snøskuter i utmark og i verneområder.

Retningslinjene er oppdatert med en omtale av grunneiers rettigheter og plikter når det gjelder redningstjenestens bruk av snøscooter under øvelser i utmark, se nytt punkt 8. En slik omtale var ikke med i retningslinjene fra 2013, og har vært etterlyst. De øvrige punktene i retningslinjene er uendret, med unntak for en oppdatert henvisning i punkt 2 til Organisasjonsplan for redningstjenesten av 6. desember 2019.

Alle punktene i retningslinjene er utarbeidet av Klima - og miljødepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid.

2. Redningstjenesten

Redningstjenesten er den offentlige organiserte øyeblikkelige innsatsen fra flere samvirkepartnere for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner, og som ikke blir ivaretatt av særskilt opprettede virksomheter eller ved særskilte tiltak, jf. organisasjonsplan for redningstjenesten fastsatt ved kgl. res. 6. desember 2019. Redningstjenesten koordineres administrativt av Justis- og beredskapsdepartementet

Postadresse
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Kontoradresse
Kongens gate 20
www.kld.dep.no

Telefon*
22 24 90 50
Org.nr.
972 417 882

Avdeling

Saksbehandler
Hege Feiring
22 24 58 91

og omfatter land-, sjø- og luftredningstjeneste. Redningstjenesten utøves som et samvirke mellom offentlige, frivillige redningsorganisasjoner og private aktører under ledelse av Hovedredningssentralen og underordnede lokale redningssentraler. Hvert politidistrikt utgjør en slik lokal redningssentral under ledelse av politimesteren. Det er Hovedredningssentralen eller lokal redningssentral som kaller ut redningstjenestens frivillige organisasjoner dersom det er behov for deres bistand.

3. Oversikt over gjeldende regler for motorferdsel i utmark og i verneområder

Motorferdsel i utmark og vassdrag reguleres av motorferdselloven 10. juni 1977 nr. 82 med tilhørende forskrifter. Bruk av motorkjøretøyer, herunder ATV og snøscootere, er særskilt regulert i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag 15. mai 1988 nr. 356. Reglene gjelder uavhengig av om utmarka ligger i eller utenfor verneområder.

Redningstjenestens adgang til motorferdsel i utmark og på vassdrag fremgår av motorferdselloven § 4 første ledd bokstav a:

”Uten hinder av § 3 er motorferdsel tillatt i forbindelse med:

- a) Politi-, ambulanse- og redningstjeneste og oppsyns- og tilsynstjeneste etablert med hjemmel i lov”.

I Miljøverndepartementets rundskriv T-1/96 pkt. 6.1 legges det til grunn at bestemmelsen ikke bare gir hjemmel for kjøring i utryknings situasjoner, men også hjemler motorferdsel i forbindelse med øvelses- og utdanningsvirksomhet for enheter som politi, Røde Kors Hjelpekorps, Norsk Folkehjelp, Norske Redningshunder og liknende frivillige hjelpeorganisasjoner som deltar i den offentlige redningstjeneste. Det er en forutsetning at øvelsene er ledd i et øvelsesprogram, det vil si at det er reelle øvelser som er et ledd i redningstjenestens organiserte øvelsesvirksomhet. Øvelses- og utdanningsvirksomheten må videre innskrenkes til så begrensede områder og til så kort tidsrom som mulig for å unngå skader og ulemper for friluftsliv, naturopplevelse og naturmiljø. Ved planlegging av slike øvelser er det ønskelig, når det er tidsmessig praktisk mulig, at det tas kontakt med den aktuelle kommunen, eventuelt med fylkesmannens miljøvernavdeling, for samarbeid om tidspunktet for øvelsen og hvor og hvordan øvelsen skal foregå.

Motorferdselloven § 4 a åpner ikke for øvingskjøring for redningstjenesten ut over det som inngår i organiserte redningsøvelser fastsatt i øvelsesprogram. Bestemmelsen omfatter heller ikke bruk av snøscooter utelukkende for å gjøre seg kjent.

I verneområder gjelder i tillegg verneforskriftenes eventuelle regler for motorferdsel. Dersom verneforskriften ikke inneholder bestemmelser om motorferdsel, er adgangen til motorferdsel kun regulert gjennom de alminnelige reglene i motorferdselloven med tilhørende forskrifter samt naturmangfoldloven kap. II og V.

For de fleste verneområdene er det fastsatt i verneforskriftene at motorferdsel til lands og til vanns er forbudt. Det er imidlertid gjort unntak for kjøring til visse formål, blant annet for kjøring i forbindelse med ambulanse, politi, brannvern- og redningsvirksomhet. Det fremgår imidlertid normalt av verneforskriftene at unntaket ikke gjelder øvingskjøring. Det betyr at øvingsvirksomhet som hovedregel skal legges utenfor verneområdene.

For søknader om øvingsvirksomhet gjelder også de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. § 7.

4. Forberedende redningstjeneste

For at redningsaksjoner kan gjennomføres så effektivt og sikkert som mulig, skal det legges til rette for at organisasjonene kan drive øvingskjøring med snøscooter i områder hvor det kan forventes mulige redningsaksjoner. Med øvingskjøring menes nødvendig kjøring med snøscooter under organisert redningsøvelse. Grunnopplæring i bruk av snøscooter inngår ikke i dette.

Øvingskjøringen skal ivareta behovene som den enkelte organisasjon har, slik at de kan gjennomføre en effektiv redningsaksjon med høy sikkerhet for egne mannskaper. Samtidig skal øving skje på en måte som ivaretar hensynet til naturmangfold, friluftsliv og naturopplevelser. Dette er særlig viktig innenfor verneområder, der områdets verneverdier skal beskyttes. All øvingsvirksomhet som kan legges utenfor et verneområde, **skal** derfor foregå utenfor verneområdet.

Øvingskjøring utenfor verneområder som ikke er fastsatt i øvelsesplan – se nærmere om øvingsplaner i punkt 5 – krever dispensasjon fra § 6 i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag. Søknad om dispensasjon sendes kommunen, da det er kommunestyret som har myndighet til å gi slik dispensasjon. Eventuelt behov for motorkjøretøyer for å gjøre seg kjent, forutsettes at dekkes i samband med øvingskjøring, slik at dispensasjon for ren kjentmannskjøring som hovedregel ikke vil være nødvendig utenfor verneområder.

Innenfor vernede områder er utgangspunktet i de fleste verneområder at øvingskjøring er forbudt. Det er et overordnet mål i verneområder å redusere motorisert ferdsel til et minimum, derfor skal slik ferdsel begrenses til det som er strengt nødvendig. For å være i stand til å redde liv og ivareta egen sikkerhet ved redningsoperasjoner, vil imidlertid redningstjenesten til en viss grad være avhengige av mulighet for øvingskjøring og i praksis særlig kjøring for å bli kjent ("kjentmannskjøring") innenfor verneområder.

Øvingskjøring og kjentmannskjøring innenfor et verneområde kan skje dersom det gis dispensasjon fra verneforskriften etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48. Søknad om dispensasjon sendes forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Forvaltningsmyndigheten skal vurdere slike søknader etter § 48 første

alternativ, som gjelder dispensasjon for kjøring som ikke er i strid med verneformålet, eller som kan skade verneverdiene nevneverdig.

Ved vurdering av om tiltaket er i strid med verneformålet og om det påvirker verneverdiene nevneverdig, må det tas utgangspunkt i verneformålet slik det er angitt i formålsbestemmelsen for aktuelt verneområde. Det må vurderes konkret i hvilken grad motorferdsel vinterstid er i strid med de formål som er angitt, herunder påvirkning på naturtyper, arter mv. Dersom friluftsliv er del av verneformålet skal det i vurderingen her også legges vekt på at forebyggende redningstjeneste er viktig for allmennhetens friluftslivsutøvelse.

Forvaltningsmyndigheten skal som hovedregel bare kunne gi dispensasjon til øvingskjøring og kjentmannskjøring som er ledd i en øvingsplan. Se nærmere om innholdet i øvingsplaner i punkt 5 nedenfor. Dersom øvingsplanen er forankret sentralt (på nasjonalt nivå) hos Røde Kors Hjelpekorps, Norsk Folkehjelp, Norske redningshunder eller andre lignende større redningsorganisasjoner, og planen er i samsvar med vurderinger fra lokal redningssentral, skal forvaltningsmyndigheten normalt gi dispensasjon til kjøring som omsøkt i planen, herunder gi dispensasjon for flere år av gangen, såfremt dette ikke vil stride mot vernevedtakets formål og ikke vil påvirke verneverdiene nevneverdig. Kjøring som det er søkt om gjennom slike sentralt forankrede planer skal i utgangspunktet anses som strengt nødvendig kjøring, jf. at motorferdsel i verneområder skal begrenses til det som er strengt nødvendig. Denne føringen gjør at forvaltningsmyndighetens skjønnsrom ved søknadsbehandling av slike sentralt forankrede øvingsplaner blir mindre.

Kopi av dispensasjoner skal sendes til Miljødirektoratet og Statens naturoppsyn samt fylkesmannen der dispensasjonen fattes av et nasjonalpark- eller verneområdestyre.

For kjøring som ikke er fastsatt i øvelsesplan, kreves dispensasjon fra kommunen etter § 6 i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag i tillegg til dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

Kjøring i forbindelse med tilsyn og vedlikehold av kritisk infrastruktur for redningstjenesten

Med kritisk infrastruktur siktes til sambandsstasjoner og relé-stasjoner utplassert midlertidig eller permanent på sentrale utsiktspunkter, nødkjelkehus med førstehjelpsutstyr og forhåndsutplassert transportutstyr. Slik kritisk infrastruktur trenger tilsyn, etterforsyning, kontroll og bytte av batterier mv. Behovet for slikt tilsyn vil variere med temperaturforhold, nedbør mv.

Utenfor verneområder åpner ikke motorferdselloven for slik kjøring for redningstjenesten ut over det som inngår i organiserte redningsøvelser fastsatt i øvelsesplan. Tilsynsskjøring som ikke er fastsatt i øvelsesplan, krever dispensasjon fra kommunestyret etter forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag § 6.

Innenfor verneområdene er kjøring i forbindelse med tilsyn og vedlikehold avhengig av dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten for verneområdet etter naturmangfoldloven § 48, se nærmere om dette over.

5. Innholdet i øvingsplanene

Øvingsplanene må være i samsvar med gjeldende regelverk i utmark og i verneområder, og skal inneholde:

- En beskrivelse av områdene hvor øvingsvirksomhet skal foregå, og i den grad det er mulig å forhåndsfastsette, trasèer for bruk av snøscooter
- En nærmere beskrivelse av innholdet i og omfanget av øvingsvirksomheten
- Forventet tidspunkt for øvingsvirksomheten
- Forventet antall deltakere og snøscootere
- Redningstjenestens vurdering av øvingsområde, tidspunkt for øving, innhold og omfang sett opp mot motorferdsellovens krav om at bruk av snøscooter skal foregå aktsomt og hensynsfullt for å unngå skade og ulempe for naturmiljøet og mennesker.

Planene skal ta utgangspunkt i at øvingsvirksomhet primært skal skje utenfor verneområdene.

Så langt det er mulig å planlegge, skal øvingsplanene også gi en beskrivelse av forebyggende redningstjeneste/sikring, jf. punkt 7 nedenfor.

Øvingsplanene skal sendes til kommunen og til lokal redningssentral v/politimesteren. Politimesteren går gjennom planene og gir sin vurdering, før øvingsplanene sendes til forvaltningsmyndigheten for eventuelle verneområder som berøres.

I de tilfeller øvingsplanen inneholder aktiviteter som krever dispensasjon etter § 6 i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag, må kommunen vurdere om dispensasjon kan gis.

Innenfor berørte verneområder skal øvingsplanene danne grunnlaget for søknader om dispensasjon til øvingskjøring etter naturmangfoldloven § 48, jf. punkt 4 i retningslinjene her.

Øvingsplaner som berører verneområder bør innarbeides i forvaltningsplanen for verneområdet, eller legges som vedlegg til forvaltningsplanen.

6. Godkjenning fra lokal redningssentral (politiet)

Redningstjenesten skal før øvelser finner sted og på fastsatt skjema (kjøreordre), senest 12 timer før kjentmannskjøring/øvelsen starter melde fra til lokal redningssentral. Her skal det være en henvisning til øvingsplanene, jf. punkt 5, samt tidspunkt, område/traseer, antall

snøscootere som skal være med samt registreringsnummer på disse. Det skal også fremgå hvem som er leder for øvelsen.

Lokal redningssentral underskriver på skjemaet som returnerer det til organisasjonen snarest og senest 12 timer etter at man har mottatt skjemaet. Dersom øvelsen skal foregå innenfor et verneområde, skal lokal redningssentral også informere forvaltningsmyndigheten for verneområdet om når øvelsen finner sted, jf. at det er forvaltningsmyndigheten som har gitt dispensasjon. Lokal redningssentral må også informere Statens naturoppsyn om øvelsen.

Kopi av "kjøreordren" skal medfølge hver enkelt snøscooter som deltar i øvelsen.

Dersom øvelsen foregår i et verneområde skal organisasjonen etter gjennomført øvelse på fastsatt skjema sende en kort rapport om omfanget av kjøringen til forvaltningsmyndigheten for verneområdet.

Snøscootere som eies av organisasjonen og som benyttes skal være tydelig merket med organisasjonens emblem (logo). Private scootere som organisasjonen disponerer til gjennomføring av oppdrag skal merkes slik at det fremgår at disse er under organisasjonens tjeneste.

7. Forebyggende redningstjeneste/sikring

Eksempler på forebyggende redningstjeneste kan være mer rutinepreget merking/varsling av rasfare, farlige isforhold og liknende. Slikt arbeid bør i likhet med forberedende redningstjeneste vurderes i øvingsplan for redningsvirksomhet, se nærmere om dette ovenfor. Planen bør skissere beredskapsbehov og tiltak i forbindelse med spesielle snø og isforhold osv.

For motorferdsel i forbindelse med slikt arbeid utenfor verneområdene må det søkes om dispensasjon fra kommunen etter § 6 i forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag.

Motorferdsel i forbindelse med slikt arbeid i verneområder krever dispensasjon fra verneforskriften etter naturmangfoldloven § 48. Søknad om dispensasjon sendes til forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Dispensasjon kan gis for flere år. Der dispensasjonen fattes av et nasjonalpark- eller verneområdestyre skal dette sende kopi av dispensasjonen til Miljødirektoratet og Statens naturoppsyn samt fylkesmannen.

Av og til kan det være nødvendig med avsperring eller skilting av et særlig rasfarlig område, eller i områder med isforhold eller isgang helt utenom det vanlige. Det er politiet som skal bedømme og avgjøre behov og omfang av slike sikringstiltak og besørge nødvendig iverksettelse. Dersom slike tiltak er aktuelt i verneområder, skal politiet melde fra til forvaltningsmyndighet og oppsyn om de beslutninger som politiet har truffet. Det vil i slike tilfeller ikke være nødvendig å søke forvaltningsmyndigheten om tillatelse. I slike helt

spesielle tilfeller utenfor verneområdene, vil det heller ikke være nødvendig å søke om dispensasjon hos kommunen. Kjøreordren fra lokal redningsentral må medfølge de snøscooterne som deltar.

8. Grunneiers rettigheter og plikter

Motorferdselloven, som regulerer adgangen til motorisert ferdsel i utmark, innskrenker ikke grunneiers råderett over egen eiendom. Det vil si at grunneier i utgangspunktet kan nekte eller begrense snøscooterkjøring selv om kjøringen ikke er forbudt etter motorferdselregelverket.

Norsk redningstjeneste har siden 1960-tallet bygget på det såkalte samvirkeprinsippet: Samvirkeprinsippet fremgår i dag av gjeldende organisasjonsplan for redningstjenesten, fastsatt ved kgl. res. 6. desember 2019. Formålet med organisasjonsplanen er å "ivareta en integrert redningstjeneste basert på nasjonal dugnad og samvirke mellom offentlige, frivillige og private aktører", jf. pkt. 1.1.

I organisasjonsplanen pkt. 1-4 heter det blant annet:

«Redningstjenesten utøves som et samvirke mellom offentlige organer, frivillige organisasjoner, private virksomheter og personer. [...]. Samvirkeprinsippet innebærer at alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både i det forberedende arbeidet og under redningsaksjoner.»

Med "ansvar" siktes til et samfunnsmessig ansvar, ikke et juridisk forpliktende ansvar. Grunneier er dermed ikke rettslig forpliktet til å tillate redningstjenesten å kjøre snøscooter i utmark eller på annen måte stille sin eiendom til disposisjon i forbindelse med redningstjenestens øving. Samvirkeprinsippet er imidlertid et viktig uttrykk for den dugnadsånden som norsk redningstjeneste bygger på, og gir grunnlag for en forventning om at alle, herunder private grunneiere, bidrar og tar ansvar for redningstjenesten, ikke bare under redningsaksjoner men også under øvelser, for å sikre at redningsaksjonene skal kunne gjennomføres på en så effektiv, sikker og god måte som mulig.

Organisasjonsplan for redningstjenesten pkt. 1-3 definerer begrepet samvirkepartnere slik:

«Offentlige organer, frivillige organisasjoner og private virksomheter og personer som kan bidra med kompetanse, personell, materiell og/eller infrastruktur under redningsaksjoner.».

Adkomst til privat grunn under organiserte redningsøvelser fastsatt i øvingsplan, er et eksempel på type infrastruktur som kan anses å omfattes av samvirkeprinsippet.

Med henvisning til samvirkeprinsippet vil departementet derfor oppfordre grunneiere til å bidra til gjennomføring av redningsøvelser ved å tillate bruk av snøscooter når det er nødvendig for å gjennomføre slike øvelser.

For redningstjenestens reelle utrykninger/redningsoppdrag vil adgang til å bruke snøscooter og andre motoriserte fremkomstmidler over privat grunn følge av nødrettsreglene. Politiets adgang til å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet følger av politiloven § 7.

Med hilsen

Øivind Dannevig (e.f.)
avdelingsdirektør

Hege Feiring
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi